

ΓΙΩΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Μαρτυρία από το βιβλίο της Βασιλικής Παρομηάνη

"Κραυγές της Μνήμης", εκδ. Ξαπόλυ.

Ο Γιώργος Οικονομίδης περιγράφει γεγονότα τα 1943 τα οποία διαδραματίζονται στη Ραψάνη.

Είχα φτιάξει αυτό το σπίτι το 1930. Στις 18-19 Απριλίου 1943, Μεγάλη Παρασκευή, το κάψαν οι Γερμανοί. Έκαψαν διακόσια εξήντα επτά σπίτια σε σύνολο τριακοσίων επτά. Και δεν υπολογίζονται οι στάβλοι, οι αποθήκες καθώς και δύο εκκλησίες – ο Άγιος Ελευθέριος και ο Άγιος Αθανάσιος του νεκροταφείου. Η καταστροφή ήταν στο ποσοστό του 90 τοις εκατό.

Ήμουν απέναντι, στο βουνό, κι έβλεπα που τα έκαιγαν. Μετανοικοκυριά μέσα τα σπίτια. Είχε φύγει όλος ο κόσμος. Ξέραμε πως θα 'ρχονταν οι Γερμανοί. Η οργάνωση, δηλαδή το Ε.Α.Μ., είχε πει: «Πρέπει να φύγετε, γιατί όποιος μείνει θα είναι προδότης».

Είχαμε φύγει όλο το χωριό. Η οικογένεια η δικιά μου πήγαμε στην τοποθεσία που τη λένε Πλάκες. Όχι πολύ μακριά απ' το Μοναστήρι των Κανάλων. Εκεί, στις Πλάκες, ήρθαν και μ' έπιασαν οι Γερμανοί.

Στην Γκεστάπο, που ήταν κάτω στη Ραψάνη, έδινε αναφορά –τι γίνεται στο χωριό μας– ο πρόεδρος της κοινότητας. Λεγόταν Χαλκιάς. Τη γλίτωσε ο πρόεδρος· στο κρεβάτι του πέθανε.¹ Στην Γκεστάπο τον είχαν ρωτήσει: «Ο Οικονομίδης είναι στο χωριό;».

Ο αδερφός μου ο Δημήτρης –Μήτσο τον λέγαμε– ήταν ζωγράφος, με σπουδές στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.

1. Οι αντάρτες εκτέλεσαν τον γιο του Χαλκιά, τον Γιώργο, που ήταν αντάρτης κι αυτός στον Εμφύλιο.

όπως κι ο Δημήτρης Κατσικογιάννης. Μαζί δούλευαν για την Αντίσταση. Κι ο αδερφός μου είχε ζωγραφίσει μόνο το πρόσωπο του Χίτλερ με τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά του: το μουστάκι, τη χωρίστρα. Μόνο το πρόσωπο· το σώμα του δικτάτορα ήταν ζωγραφισμένο ως σκελετός. Και είχε ο αδερφός μου ζωγραφίσει το χάρτη της Ευρώπης και το ένα πόδι του Χίτλερ να πατάει στη Γερμανία και το άλλο στην Ελλάδα, ενώ στο χέρι του κρατούσε μια κόσσα και θέριζε τους λαούς της Ευρώπης. Τον Μουσολίνι, πάλι, τον είχε ζωγραφισμένο νεκρό, και δίπλα του νεκροκεφαλές και σπίτια που φλέγονταν. «Να τι δημιούργησε ο φασισμός στην Ιταλία» έγραφε ο αδερφός μου στην αφίσα. Με ενοχοποίησαν και για τις αφίσες που είχε κάνει ο αδερφός μου.

Μ' έπιασαν και –συνοδεία με Γερμανούς– με πάνε στο χωριό Καλλιπεύκη· Νεζερός λεγόταν πρώτα. Με πηγαίνουν σ' ένα σπίτι όπου είχαν κι άλλους ομήρους. Καμιά διακοσαριά θα 'ταν... παραπάνω. Ήταν κι ένας Καλλιπευκιώτης κρατούμενος. Ήταν στην Ε.Τ.Α. και είχε εφτακόσιες χιλιάδες· τα είχε μαζέψει τα λεφτά για τους αντάρτες. Τον ενοχοποίησαν αυτόν και την οικογένειά του. Τ' όνομά του: Δημήτριος Παπαδούλης.

Μας είχαν εκεί κι έρχεται ο διερμηνέας και φωνάζει: «Οικονομίδης!». «Εδώ είμαι!» απαντώ. «Ε, θέλουμε να ξέρουμε αν είσαι εδώ» λέει. Όλη τη νύχτα – φωτιές γύρω απ' το σπίτι οι Γερμανοί, μήπως φύγει κανένας. Στεκόμασταν όρθιοι – πού να κοιμηθείς; Τα επάνω δωμάτια τα 'χαν γεμάτα με καλαμπόκι, το 'χαν βάλει αντάρτες.

Την άλλη μέρα το πρωί, μας έβγαλαν έξω και μας έβαλαν κατά τριάδες. Ξεκινάμε για τη Ραψάνη. Στο δρόμο, καθώς κατεβαίναμε, πώς πάτησε τη σκαντάλη του όπλου του ο Γερμανός και σπάζει το χέρι ενός παιδιού. Ήταν δεκαοχτώ χρόνων το παιδί, απ' το Αργυροπούλι. Παλιά – Καρατζόλι. Γυρίζω, σκίσαμε ένα πουκάμισο, του δένω το χέρι. Αλλά φτάνοντας στη ράχη απάνω –να κατέβουμε προς την αποξηραμένη λίμνη του Νεζερού–, εκεί ήρθε ένας Γερμανός λοχίας, μου έδωσε

γάζες και τυλίξαμε το χέρι του παιδιού. Και φτάνοντας η φάλαγγα κοντά σε σπίτια, οι Γερμανοί πήραν ένα άλογο και στείλαν το παιδί στη Ραψάνη, στον γιατρό. Εγώ, έχοντας στο μυαλό μου αυτόν τον τραυματισμό, έκανα μια τριάδα με κάποιους δικούς μας – ν' αποφύγω τίποτα σκουντήματα... τραυματισμούς...

Έρχεται ο διερμηνέας: «Οικονομίδης!» λέει. «Έβγα έξω!» Φωνάζει κι ένα άλλο παιδί απ' τη Σκαμνιά – να πάρουμε έναν γέρο στα χέρια, γιατί ήταν λίγο κουτσός· κι ήταν ογδόντα οκάδες. Όλους τους άλλους γέρους τούς είχαν δώσει ζώα και καβαλίκεψαν για να πάνε στη Ραψάνη. Αυτόν τον βαρύ γέρο τον έδωσαν σ' εμάς, να τον πάρουμε στα χέρια. Κατεβήκαμε καμιά εκατοστή μέτρα προς τα κάτω, είδαν ότι δεν μπορούσαμε να τον πάρουμε στα χέρια τον γέρο, βγάζουν πασσάλους από ένα χωράφι εκεί, είχε σεντόνι επάνω στις πλάτες του ο γέρος, το φτιάχνουν φορείο και τον παίρνουμε πάνω. Τώρα, σε κείνη τη διαδρομή της αποξηραμένης λίμνης –ώσπου να φτάσουμε μέχρι κάτω– μαύρο ιδρωτο μας είχε κόψει. Κι αφού είδαν ότι δεν ήταν δυνατόν να τον πάμε έτσι στη Ραψάνη, έρχεται ένας Γερμανός και μας κάνει: «Ελάτε κοντά μου». Μέσα από πουρνάρια κατεβαίνουμε σ' ένα ελάτι. «Αφήστε τον» μας δείχνει. Τον αφήσαμε κάτω. Χάλασα το φορείο. Ο Γερμανός τον σκεπάζει με το σεντόνι και, με το πιστόλι του, του έριξε μια στο κεφάλι, τον σκοτώνει. Εμάς μας λέει: «Φευγάτε».

Για να βγούμε στο δρόμο περάσαμε μια χαράδρα. Εκεί περίμεναν δυο Γερμανοί· ένας με εφ' όπλου λόγχη μπροστά μου, ένας πίσω. Ήταν τόσο στενοχωρημένοι, που λες και το χείλι τους έσταζε δηλητήριο. Φοβούνταν μην τους φύγω. Βαδίσαμε κανένα χιλιόμετρο, ανεβήκαμε ράχες, για να κατεβούμε προς τη Ραψάνη.

Φτάνοντας σε μια βρύση –τρία χιλιόμετρα δε θα 'ναι απ' τη Ραψάνη– λέω στους Γερμανούς να πω λίγο νερό απ' τη βρύση. Είχε κολλήσει το στόμα μου απ' τη δίψα. Λέω: «Γκερμάνσκι σολντάτ – έξτρα πρίμα!». Αυτοί κοιτάχτηκαν, γέλασαν. Ύστε-

ρα: «Βάσερ, καμαράντ» και τους δείχνω τη βρύση. Μ' έδωσαν το κύπελλό τους, ήπιαμε νερό. Ύστερα από κει και κάτω πήγαμε σαν φίλοι. Και με είχαν φορτώσει και μια φλοκάτη... που την είχαν πάρει από μια γυναίκα απ' την Καρούα.

Φτάνοντας στη Μονή Κανάλων με πλησιάζει ένας λοχαγός Γερμανός. Είχε ένα χάρτη στρατιωτικό και μου δείχνει εκεί τη λέξη «Μονή Κανάλων». Την είχαν υπογραμμισμένη με κόκκινο μολύβι. Λέω: «Το Μοναστήρι Κανάλων είναι δω». Ύστερα, μια κάθετος γραμμή έδειχνε την τοποθεσία Μπιχτέσι. Λέει: «Εκεί θέλουμε να πάμε». Στο Μπιχτέσι ήταν κόσμος πολύς, είχαν καταφύγει εκεί.

Προχωρούν οι Γερμανοί στο δρόμο για τη Λευτοκαριά. Φτάνοντας σε μια τοποθεσία, την Αμπελκή, έρχεται ένας Γερμανός, μου λέει: «Νιξ! Δεν πάμε καλά!». Ήθελαν να πάμε κατακόρυφα, ίσα επάνω. Μου δίνει μια σπρωξιά, γυρίζουν προς τα πάνω και φτάνουμε στη βρύση του Κοσμά, όπως λέγεται. Εκεί καθίσαμε. Είδαν επάνω στα πεύκα, πέρα, κάτι κινήσεις. Εκεί τραυμάτισαν ένα δικό μας παιδί. Σηκώνονται, πήραν μέσα τις οξιές – είχαμε τον Όλυμπο τώρα απέναντί μας. Κοιτούσα εγώ – από πού μπορώ να φύγω; Ήταν απόκρημνο το μέρος.

Τώρα με συνόδευε ένας Αυστριακός. Ένα καλό παιδί. Ανεβήκαμε στην κορυφογραμμή – εδώ έχει γίνει πυροφυλάκιο απ' το δασαρχείο. Οι Γερμανοί είχαν ασύρματο εδώ. Ήταν ένας νεαρός ο ασυρματιστής. Είχε τα δάχτυλα των χεριών δεμένα όλα. Τα έλυσε κάποια στιγμή, είδα· είχαν φύγει τα μήλα απ' τα δάχτυλα. Του κάνω: «Γιατί;». «Στάλινγκραντ» μου λέει. Είχα βαμπάκι, του το 'δωσα, έβαλε στα δάχτυλά του. Μου έδειξε τη φωτογραφία της οικογένειάς του.

Απ' την κορυφογραμμή πάνε να κατέβουν στο Μπιχτέσι. Λέει ο Αυστριακός: «Διψώ». Ήξερα εγώ μια βρύση, ήπιαμε νερό. Βλέπω απέναντι στο Μπιχτέσι – έβγαζαν οι Γερμανοί γυναικόπαιδα που κρύβονταν. Λέω μέσα μου: «Να φύγω από δω, μπορώ να φύγω απ' τον Αυστριακό, αλλά θα με πιάσουν άλλοι πιο κάτω».

Ε, παίρνουμε δρόμο, μας κατεβάζουν στην τοποθεσία Πετράλωνα που ήταν κι άλλοι Γερμανοί εκεί. Είχαν πιάσει έναν αντάρτη, ήταν απ' την Τσαριτσάνη, Κώστας Κιάτος λέγονταν· είχαν πιάσει και άλλα δυο παιδιά από δω, απ' το χωριό μας.

Δυο Γερμανοί παίρνουν εμένα, τον αντάρτη και τα δυο παιδιά αυτά και πάνε να κατεβούμε από ένα μέρος που λέγεται Καστάνα. Ήταν κατήφορος. Πίσω απ' τον πρώτο Γερμανό ήμουν εγώ, κι ο δεύτερος Γερμανός ήταν πίσω απ' τους άλλους με εφ' όπλου λόγχη. Λέω: «Πιάστε τον αυτόν που έρχεται πίσω σας, πάρτε του το όπλο κι εγώ τον πρώτο θα του δώσω μια κακιά σπρωξιά στην κατηφόρα – να φάει τα μούτρα του». Φοβούνταν, δεν τόλμησαν.

Μας κατεβάζουν σε μια καλύβα. Καθίσαμε, ξεκουραστήκαμε λίγο. Ο ένας Γερμανός, απ' αυτούς που μας φύλαγαν, εκεί που κάθισε έβαλε το όπλο στα πόδια του κι έβγαλε στραγάλια, σταφίδες απ' το γυλιό του κι έτρωγε. Ο άλλος άφησε το όπλο κάτω και πήγε προς νερού του πιο πέρα. Λέω στα παιδιά και στον αντάρτη: «Αρπάξτε αυτουνού το όπλο και να φύγουμε. Ως να 'ρθει ο άλλος, θα 'χουμε φύγει». Πάλι, κανένας δεν τολμούσε. Στον Γερμανό που έτρωγε στραγάλια κάνω ότι έχω κόψιμο. «Νιξ!» λέει· δε μ' αφήνει να πάω παραπέρα. Σ' ένα χωράφι πάνω από κει που είχαμε σταματήσει, Γερμανοί καίγαν μαντριά, γιδομάντριά. Και κατέβαζαν κοπάδια – πρόβατα, γίδια· και μουλάρια.

Ήταν η πρώτη μέρα του Πάσχα. Κατεβήκαμε στην πλατεία της Ραψάνης. Παίρνουν τη φλοκάτη και με συνοδεύουν τώρα δυο αξιωματικοί· επίσης ο διερμηνέας κι ένας Γερμανός με εφ' όπλου λόγχη. Και με πηγαίνουν σ' ένα γραφείο που ήταν στο σχολείο της Ραψάνης. Το είχαν γραφείο της Γκεστάπο. Εκεί, αφού μ' έβαλαν τις χειροπέδες, μου λέει ένας: «Τι έριχναν τ' αεροπλάνα τα εγγλέζικα στο χωριό σου;». Λέω: «Μια φορά που έριξαν – οι αντάρτες δε μας επέτρεψαν να πάμε να δούμε. Κι όταν γίνεται πόλεμος, καταλαβαίνετε τι μπορεί να έριχναν· ό,τι τους χρειαζόνταν για τον πόλεμο». Μου λέει κατόπιν:

«Τώρα θα πάμε στα γραφεία της κοινότητας. Εκεί έχουμε όλους τους πατριώτες σου συγκεντρωμένους. Θα μας δείξεις ποιος είναι κομμουνιστής». Λέω: «Απ' ό,τι ξέρω, οι όμηροι που έχετε είναι όλοι τους γέροι και κανένας δεν έχει τέτοιες ιδέες». Αυτός λέει πάλι: «Κάποιος θα είναι». Ήξερα, ήταν κρατούμενοι πολλοί γέροι. Κι ο νεότερος ήταν ένας εξάδελφός μου, ήταν τριάντα πέντε χρονών.

Ε, πήγαμε κει που τους είχαν, μιλήσαν οι Γερμανοί αξιωματικοί με τον διερμηνέα, λέει αυτός: «Δείξε μας, ποιος είναι κομμουνιστής απ' αυτούς;». Ήταν όλοι γύρω απ' το γραφείο. Λέω: «Όπως σας είπα, δεν είναι κανένας τέτοιος που ζητάτε. Αλλά θα μου επιτρέψετε να μιλήσω στους πατριώτες μου κι ο καθένας θα πει τι προσέφερε στους αντάρτες». Μίλησαν οι Γερμανοί μεταξύ τους και μου λένε: «Πες στους πατριώτες σου – τι θα τους πεις;». Γυρίζω, λέω: «Πατριώτες, η Γκεστάπο ζητάει να μάθει από μας τι προσφέραμε στους αντάρτες». Και μιλάει πρώτος ο πιο γέρος: λέει: «Εγώ έχτιζα το σπίτι μου κι οι αντάρτες έκαναν έρανο – ζητούσαν λεφτά. Δεν είχα να τους δώσω». Άλλος: «Εμένα με πήραν, μαζί και τα ζώα μου, φορτώσαμε κάτι κιβώτια και πήγαμε στην Πουλιάνα».² Ο τρίτος: «Εμείς ζυμώσαμε ψωμί για τους αντάρτες». Άλλος: «Εμείς πλύναμε ρούχα ανταρτών». Ξέφυγα από το στρίμωγμα εκείνο.

Μου λέει ο διερμηνέας: «Τους Γερμανούς στρατιώτες που σκοτώσαν σε σαμποτάζ οι αντάρτες – θα το πληρώσετε εσείς». Εγώ λέω: «Αν νομίζετε πως είμαστε υπεύθυνοι εμείς, να το πληρώσουμε». Ύστερα με ρωτάει: «Γιατί φύγατε απ' το χωριό σας;». Λέω: «Φύγαμε γιατί ο κόσμος ήταν τρομοκρατημένος απ' τους Ιταλούς. Έρχονταν στο χωριό – άλλον κρεμούσαν, άλλον έδεχναν, και μας έπαιρναν ό,τι είχαμε: σιτάρια, καλαμπόκια, ζώα για κρέας, υφαντά κιλίμια. Τρομοκρατημένος ο κόσμος κι έφυγαν στα βουνά».

2. Πουλιάνα: η παλιά ονομασία του χωριού Κρουόβρυση, στο Νότιο Όλυμπο.

Με παίρνουν εμένα, πηγαίνουν να με κλείσουν πάλι στο σχολείο. Προτού με κλείσουν στην αίθουσα, λέω: «Θα σας κάνω μια παράκληση και δε θα ξεχάσω την καλοσύνη σας. Ξέρω ότι οι Γερμανοί έχουν ευγενική καταγωγή – θα 'θελα να μου βγάλετε τις χειροπέδες, γιατί ποτέ μου δεν έκανα φυλακή κι ούτε μου πέρασαν ποτέ χειροπέδες. Πρώτη μέρα του Πάσχα... πώς να κοιμηθώ με τις χειροπέδες;». Μιλούσαν αυτοί γερμανικά και ο διερμηνέας μού λέει με αυστηρό ύφος: «Θα σου τις βγάλουμε τις χειροπέδες, αλλά πρόσεξε μη φύγεις». «Να φύγω;» του κάνω εγώ τάχα απορεμένος: «αν πέσω από δω πάνω –είναι επτά μέτρα ύψος– θα σκοτωθώ. Θα προτιμούσα να με σκοτώσετε με μια σφαίρα». «Όχι», λέει, «δε σε σκοτώνουμε, αλλά θα σε στείλουμε εκεί όπου θα βρεις πολλούς... Στο Νταχάου». Λέω εγώ, τώρα, με τη σκέψη μου: «Κι απ' το τρένο θα πηδήσω!». Και ήξερα να πηδάω.

Με πηγαίνουν στο γραφείο της Γκεστάπο, μ' έβγαλαν τις χειροπέδες· με συνόδευε ο δεσμοφύλακας. Με γυρίζουν στην αίθουσα που μου προοριζόταν. Το σχολείο είχε τρεις αίθουσες. Στη μεσαία αίθουσα ήμασταν κρατούμενοι ο Παπαδούλης, αυτός που ήταν στην Ε.Τ.Α., κι ένας βοσκός απ' το χωριό μου, ο Γιάννης Μουσουλής. Μου λέει ο Καλλιπευκιώτης: «Άντε, τι άργησες;». Είχαν περάσει τρεις ώρες από τότε που μας χώρισαν. «Μη στενοχωρείσαι», κάνω, «μας έχουν για καθάρισμα. Απόψε πρέπει να φύγουμε». «Πώς θα φύγουμε; Από πού να φύγουμε;» λέει.

Το σχολείο ήταν διώροφο, σε μέρος κατηφορικό. Στο πίσω μέρος ήταν χαμηλότερο. Εγώ, ανεβαίνοντας την εσωτερική σκάλα του σχολείου, βλέπω συρματοπλέγματα τουλούπες τουλούπες, δυο μέτρα ύψος· στην πίσω μεριά του κτιρίου. «Α», λέω, «από κει είναι το κατάλληλο μέρος – δε θα φυλάγουν».

Ο δεσμοφύλακας με κλείδωσε στην ανατολική αίθουσα. Τις αίθουσες τις χώριζαν εξάφυλλες πόρτες. Απ' τις κλειδαρότρυπες έβλεπα τη διπλανή αίθουσα. Ήταν ένα τραπέζι, μια λάμπα πετρελαίου και το τηλέφωνο. Δίπλα τα κρεβάτια – κοιμόνταν

οι Γερμανοί. Στη δυτική αίθουσα ήταν κρατούμενοι από το Μακρουχώρι.

Ο Μουσουλής ήταν βοσκός. Βοσκούσε γελάδια σε μια περιοχή κοντά στην Καρυά, στο Γκουνταμάνι – ήρθε στο σπίτι του να πάρει ψωμί, τον έπιασαν. Δεν ήξερε πως στην Καρυά ήταν Γερμανοί. Ρωτάω: «Έχει κανείς σας μαχαίρι;». «Έχω εγώ» λέει αυτός ο βοσκός. Είχε από κείνα τα κλειδομάχαιρα τα τσοπανάρικα. «Δώσ' το μου» του λέω. Και στον Καλλιπευκιώτη: «Βάλε μου πλάτη ν' ανεβώ». Ήταν ένα παράθυρο στα δυο μέτρα – με τρία φύλλα το παράθυρο – και το 'χαν καρφωμένο με μια σανίδα, να μην ανοίγει. Ε, μ' έβαλε ο Καλλιπευκιώτης πλάτη, ανέβηκα απάνω, και γύρω γύρω απ' τα καρφιά έκανα τρύπες με το μαχαίρι, αθόρυβα. Α, βγάζω τη σανίδα προσεκτικά, ανοίγω τα παραθυρόφυλλα για να δοκιμάσω – καλά πήγαινε το πράμα. Έβαλα πάλι τη σανίδα στη θέση της και λέω στον Καλλιπευκιώτη: «Μόλις νυχτώσει και πάψει η κυκλοφορία, θα φύγουμε». Εκείνος: «Δύσκολα, πώς θα φύγουμε;». Τον ενθαρρύνω: «Ακολουθή εμένα και μη φοβάσαι».

Είχε ρολόι η Ραψάνη, χτυπάει εννιά η ώρα. Παντού ησυχία. Απαγορεύονταν η κυκλοφορία. Στρατός πολύς κατέβαινε απέναντι στ' αμπέλια· κατασκήνωναν. Αυτό μ' έκανε εντύπωση. Λέω του Παπαδούλη: «Είδα καλώδια στο δρόμο, οπωσδήποτε έφυγαν απ' το χωριό οι Γερμανοί».

Χτυπάει δέκα η ώρα το ρολόι. Να δυο Γερμανοί με τις μπότες – τράκα τρούκα –, ανεβαίνουν τις σκάλες. Πάνε, δίνουν ένα τηλεφώνημα, ξυπνούν τους τηλεφωνητές και φεύγουν.

Χτυπάει το ρολόι έντεκα η ώρα... εντεκάμισι... Τώρα, λέω, μπρος! Και στον Καλλιπευκιώτη: «Βάλε μου πλάτη!». Ανέβηκα, βγάζω τη σανίδα, ανοίγω το παράθυρο. Προτού αποφασίσω να πεδήσουμε απ' το παράθυρο κάτω, είπα μην και κατορθώσουμε να φύγουμε απ' την κύρια είσοδο του σχολείου.

Παρακολουθούσαμε, δεν είχαμε δει στην είσοδο σκοπό. Ρίχνω την κουβέρτα που είχα στο διάδρομο, τα παπούτσια στο χέρι. Ρίχνει ο Παπαδούλης την κάπα του. Στον βοσκό είπαμε

να 'ρθει – «Δεν έρχομαι», λέει, «δεν μπορώ». Καλύτερα που δεν ήρθε. Πατάμε στην κουβέρτα... στην κάπα... μην ακουστούμε. Κατεβαίνω δυο τρία σκαλοπάτια, κοιτάζω μέσ' απ' την κλειδαρότρυπα της πόρτας, βλέπω σκοπό στην είσοδο του σχολείου. Λέω: «Πίσω! Θα πάμε σαν το σκυλί στ' αμπέλι!».

Γυρίζουμε στην αίθουσα που μας είχαν. Πηδάω απ' το παράθυρο κάτω, πηδάει κι ο Καλλιπευκιώτης. Μόλις έπεσε ακούω: «Ωχ, η μέση μου!». Λέω: «Ζήτημα δευτερολέπτων».

Τα συρματοπλέγματα ήταν σ' ένα χαντάκι – κουλούρες. Εκεί δίπλα ήταν ένα ντουβαράκι, ανεβαίνω, ρίχνω την κουβέρτα στα συρματοπλέγματα, μαζεύομαι και κυλιέμαι απάνω τους, έσπασαν τα συρματοπλέγματα. Ο Καλλιπευκιώτης, όταν ανέβαινε –από πού πιάστηκε;– του φεύγει μια πέτρα και πέφτει πάνω στα τσίγκια ενός υπόστεγου που το 'χαν οι Γερμανοί για μαγειρείο. Κάνει ένα θόρυβο η πέτρα, πήραν χαμπάρι οι Γερμανοί – αλλά εμείς τώρα ήμασταν σ' έναν κήπο. Είχα προφτάσει να τραβήξω απ' τα συρματοπλέγματα την κουβέρτα και την κάπα. Απ' τον κήπο πηδάμε ένα ντουβαράκι, παίρνουμε ένα στενό δρόμο προς την πλατεία Ιτιά· στον άνω μαχαλά της Ραψάνης. Κι εκεί, στην Ιτιά, στην αστροφεγγιά, διακρίνω στα εξήντα μέτρα έναν Γερμανό.

Κοντά μας ήταν ένα στενό μονοπάτι κι έβγαινε έξω απ' τα σπίτια της Ραψάνης. Μόλις βγήκαμε έξω απ' το χωριό, ακούσαμε ποδοβολητά. Έψαχναν στα πρώτα σπίτια της πλατείας. «Τώρα», λέω του Παπαδούλη, «είμαστε ελεύθεροι. Αλλά δε θα πάμε απ' το δρόμο. Κατακόρυφα το βουνό – ίσια απάνω». Ευπόλυτος όπως ήμουν, είχαν προηστεί τα ποδάρια μου από κάτω, φουσκάλιασαν μες στα πουρνάρια... μες στις πέτρες...

Φτάνουμε πέρα απ' τον Πυργετό – βάρεσε ο ήλιος, καθόμαστε να ξεκουραστούμε. Λέω του Καλλιπευκιώτη: «Δεν κόβουμε την κατσιούλα³ της κάπας σου να τυλίξω τα πόδια μου;».

3. Κατσιούλα: η κάπα καταλήγει στην κατσιούλα, δηλ. στο σκούφο, και έχει σχήμα τριγωνικό.

Λέει αυτός: «Ωρέ, καινούργια κάπα να τη χαλάσουμε;». «Εδώ γλιτώσαμε», του απαντώ, «από βέβαιο θάνατο...». Την κόψαμε την κατσιούλα, τυλίξαμε τα πόδια μας.

Είμαστε τώρα στο Νεζερό, σε μια τοποθεσία που είναι πιο πέρα από την Πατωμένη, όπου κρύβονταν οι Καλλιπευκιώτες. Βρίσκουμε κάποιον εκεί. Κι όπως βλέπει έναν άλλον να 'ρχεται, λέει: «Τι ζητάει αυτός εδώ; Έχω ένα καταφύγιο κάπου εδώ γύρω». Έσκαψαν... έφτιαξαν καταφύγια... καθώς εμείς στην Καρυά. Τι σώσαμε απ' τα πράγματά μας; Τίποτα.

«Αι, εγώ θα μείνω εδώ, με τους πατριώτες μου» λέει ο Καλλιπευκιώτης. Φεύγω, φτάνω στο χωριό μου, περνάω απ' έξω – παρακολουθούσα το δρόμο. Επειδή είχε ζέστη πολλή και σκόνη ο δρόμος – όπως ήταν το τηλεφωνικό καλώδιο, φαινόταν σαν να πέρασε φίδι.

Παρακολουθούσα το δρόμο – έρχονταν συγχωριανοί μου για τα σπίτια τους. Λέω, θα πάω εκεί που μ' έπιασαν, κάτω στο ποτάμι. Παίρνω το μονοπάτι που πήγαινε στη Μονή Κανάλων, φτάνω σε μια τοποθεσία που τη λέμε Ξερόλακκα. Να, εκεί, ο Βασίλης Γκόλτσος,⁴ ο αδερφός της νύφης μου της Κατίνας. Την αδερφή του, την Άννα, την είχα αφήσει σκεπασμένη με κουβέρτες κι απάνω κάθονταν η γυναίκα μου, κι οι Γερμανοί δεν πονηρεύτηκαν – «τι έχεις αυτού από κάτω;» – να τη σηκώσουν. Δεν πείραζαν γυναίκες, φοβούνταν την κατασκοπεία. Χωρίσαμε με τον Βασίλη.

Να πω τώρα για τη μάχη του Καράλακκου. Ήταν 6 Μαΐου του 1944. Καράλακκος είναι μια τοποθεσία ανάμεσα στα χωριά Καρυά και Ροδιά. Στο Νότιο Όλυμπο. Εκεί είναι ένας πλάτανος πάνω από εκατό χρονών. Στον Καράλακκο είχαν έρθει Εβραίοι για να σωθούν. Είχαν κατασκηνώσει. Οι Γερμανοί πληροφορήθηκαν για τους Εβραίους, έκαναν επιδρομή. Τους οδήγησε εκεί

4. Στην αφήγηση της Μαρίας Οικονομίδου αναφέρεται το ίδιο πρόσωπο και η τύχη του. [Βλ. εδώ, σελ. 43, υποσημ. 7, κ.ε.]

ο πρόεδρος της κοινότητας Αμπελώννα, ο Γκογκλιάνος, ντυμένος με γερμανική στολή. Τις πληροφορίες τις είχαν από έναν κτηνοτρόφο – Μακρής λεγόταν– από τον Πεντάλοφο Βοΐου. Αυτός είχε το κοπάδι του στον Καράλακκο. Αργότερα οι αντάρτες τον συνέλαβαν και τον εκτέλεσαν για την προδοσία.

Οι αντάρτες, όμως, είχαν πληροφορηθεί για την επικείμενη επιδρομή του επίλεκτου τάγματος των Ες-Ες Λάρισας (δύναμη 600 ανδρών) και φύλαγαν τα κυριότερα περάσματα του Κάτω Ολύμπου καθώς κι αυτό του Καράλακκου.

Ένας Γερμανός αξιωματικός, μάλιστα, πήγε να βιάσει μια Εβραία μες στο δάσος. Τον είδε ο Λευτέρης Καραγιάννης τον Γερμανό που είχε την Εβραία και τον σκότωσε. Ο αντάρτης αυτός ήταν απ' τη Ραψάνη.

Οι απώλειες των Γερμανών ήταν εκατόν πενήντα νεκροί στο πεδίο της μάχης. Ογδόντα –από τους βαριά τραυματισμένους– υπέκυψαν τις επόμενες μέρες. Από τους δεκατέσσερις αιχμαλώτους οι δέκα εκτελέστηκαν καθ' οδόν προς την Καρυά Ολύμπου, γιατί αποπειράθηκαν να αφοπλίσουν τους αντάρτες που τους συνόδευαν. Τους σκότωσαν στο μέρος που λεγόταν Γκρέσι και τώρα λέγεται Γερμανός. Ως τοπωνύμιο πια. Σκότωσαν και τον διερμηνέα. Ήταν υπολοχαγός, λεγόταν Άλεξ Χαίνιγκς· είχε σπουδάσει ελληνικά, ήταν ελληνιστής και διερμηνέας της μεραρχίας των Ες-Ες στη Λάρισα. Σύνολο απωλειών: διακόσιοι σαράντα Γερμανοί, οχτώ αντάρτες, επτά Εβραίοι.

Εκεί, σε κείνο το μέρος, σκοτώθηκε ένας γνωστός μου. Ήταν απ' τη Ροδιά, Καλαϊτζής λεγόταν. Αυτός συμπεριλαμβανεται στις απώλειες των ανταρτών που πήγαν μετά τη μάχη για να περισυλλέξουν τα λάφυρα –οπλισμό, ιματισμό, άρβυλα– και πυροβολήθηκαν από Γερμανούς τραυματίες.

Στην Καρυά ήρθαν πολλοί Εβραίοι. Είχαν σκοτωθεί όσοι δεν μπόρεσαν να τρέξουν, να ξεφύγουν· οι άλλοι σκόρπισαν στα χωριά του Ολύμπου.

Τότε ήμουν στην Αλληλεγγύη, τους τροφοδοτούσαμε – δεν είχαν τίποτα. Τους είχαμε αλλάξει ταυτότητες – έζησαν. Ένα

κορίτσι, από αυτούς τους Εβραίους, πήγα, το βρήκα. Ζει στο Βόλο, έχουν εμπορικό η οικογένειά της. Ο πατέρας της δούλεψε στο Εφετείο.

Έμαθε η Κομματική Οργάνωση ότι είχα έρθει στο χωριό και πίστεψαν ότι εγώ πρόδωσα και μ' άφησαν οι Γερμανοί ελεύθερο. Με κάλεσαν η Οργάνωση – ήμουν στην Καρναλιά τώρα. Με κάλεσαν, πήγα εγώ εκεί – ήταν όλη η Κομματική Επιτροπή. Τους είπα πώς φύγαμε απ' το σχολείο της Ραψάνης. Όλη την περιπέτεια. Ευτυχώς είχα τον Καλλιπευκιώτη στην απόδραση – δε θα πίστευαν. Αυτοί με είχαν για εκτέλεση. Και πήγαν, ρώτησαν, κι έτσι πείστηκαν ότι, πραγματικά, δραπετεύσαμε.

Μετά τους Ιταλούς και τους Γερμανούς είχαμε τους μάνδες.⁵ Είχε αρχίσει ο Εμφύλιος. Οι μάνδες καίνε το σπίτι μου. Κι όταν ησύχασαν ο κόσμος, το 'χτισα για τρίτη φορά.

Καρούα Ολύμπου, Φθινόπωρο 2001⁶

5. Μ.Α.Υ.: Μονάδες Ασφαλείας Υπαίθρου.

6. Τη διασαφήνιση κάποιων ιστορικών συμβάντων την έκανε ο Κώστας Γ. Σαμαράς, ο οποίος μελετά την ιστορία της συγκεκριμένης περιοχής.